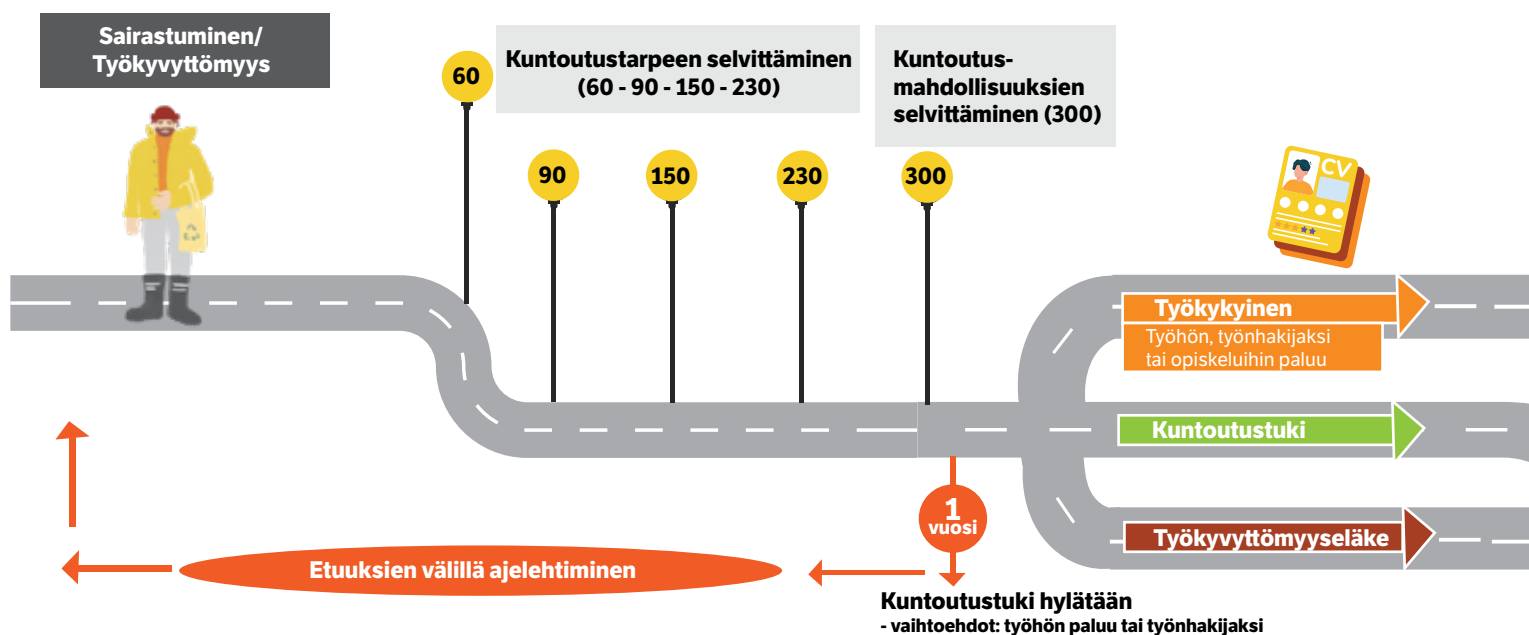

Terve taas, vai sairas? **Tehokkaasti takaisin** **työelämään**

Työkyvyttömyys maksaa Suomelle 3-5 miljardia euroa vuodessa.

On tarpeen muuttaa sairaus- ja työkyvyttömyysetuusia tukemaan tehokasta työelämään paluuta. Tarvitaan etuuskauden aktivoimista sekä työkykyä palauttavien palveluiden oikea-aikaista nivomista etuuskaudelle.

Erilaiset työkykyä tukevat ja palauttavat palvelut sekä niiden säännönmukainen tarkastelu tulee kytkeä vahvemmin osaksi sairauspäivärahakautta ja jo olemassa olevia sairauspäivärahan tarkistuspisteitä. Lisäksi työeläkekuntoutuksen myöntökriteerit on tarkasteltava uudelleen.

Aktivoivat etuudet →

sairauspäivärahan tarkistuspisteet, kuntoutustuki velvoittavammaksi

Työeläkekuntoutus koskemaan useampaa →

työeläkekuntoutuksen myöntökriteerien tarkastelu, hoito- ja kuntoutussuunnitelma laintasoiseksi

Työkyvyn ongelmista kärsivät työttömät →

työttömien integrointi kaikkiin tarkistuspisteisiin, tiedon välittäminen työllisyyspalveluille

Oikea-aikainen kuntoutus ja velvoittavat tarkistuspisteet voivat tuoda säästöjä jopa miljarditasolla ja pitää ihmiset työelämässä.

Työeläkevakuuttajat ovat havainneet tarpeen muuttaa sairaus- ja työkyvyttömyys-etuuksia tukemaan tehokasta työelämään paluuta. Tarvitaan etuuskauden aktivoimista sekä työkykyä palauttavien palveluiden oikea-aikaista nivomista etuuskaudelle. Näillä tavoitteilla on merkittäviä vaikutuksia työurien pidentämiseen sekä työkyvyttömyyden kustannusten vähentämiseen.

Työkyvyttömyyden kustannukset ovat merkittävät Suomen kansantaloudelle. Niiden päämäärätietoinen vähentäminen on syytä pitää edelleen tavoitteena. Relevantit arviot työkyvyttömyyden kustannuksista ovat laskentatavasta riippuen noin 3,0 miljardista 5,2 miljardiin euroon vuositasona. (Lappo&Risku 2023, Tanskanen 2023).

Hyvinvointiyhteiskuntaa voidaan ikääntyneessä yhteiskunnassa kehittää vain laajan työelämään osallistumisasteen avulla. Meidän tulee muuttaa etuuksia ja palveluita siten, että ne tukevat tehokasta työhön paluuta ja pitävät yhä useamman mukana rakentamassa yhteiskuntaa työkykynsä mukaisen työnteon avulla.

Kehitettävää on lisäksi terveydenhuollossa, työkykyjohtamisessa sekä esimerkiksi terveyteen ja kuntoutussuunnitelmiin liittyvän tiedon siirtymisessä. Terveystietojen asiakaspolkujen katkeilevuus ja hitaus sekä kokonais kuvan pirstaleisuus tarvittavan hoidon, etuuksien ja kuntoutuksen välillä voivat johtaa epätarkoituksenmukaiseen ohjautumiseen sekä työkykyä palauttavien toimien ohitukseen.

Sairausperusteisten etuuskausien aikana pitää palauttaa työkykyä

Suomen sairausperusteisten etuuksien piirteenä ovat melko pitkät etuuskaudet ilman velvoitetta tai edes mahdollisuutta osallistua työkykyä tukeviin ja palauttaviin palveluihin. Etuus- ja palvelujärjestelmä siis yhdessä pahimmillaan syrjäyttävät ihmisiä syvempään sairastumiseen ja työkyvyttömyyteen, minkä vuoksi työelämäyhteys heikkenee tarpeettomasti.

1.

Erilaiset työkykyä tukevat ja palauttavat palvelut sekä niiden säännönmukainen tarkastelu tulee kytkeä vahvemmin osaksi sairauspäivärahakautta ja jo olemassa olevia sairauspäivärahan tarkistuspisteitä. Lisäksi työeläkekuntoutuksen myöntökriteerit on muutettava niin, että kuntoutus on mahdollista aiempaa useammalle.

Nykymuotoinen kuntoutustuki eli määräaikainen työkyvyttömyyseläke on liian passivoiva. Vain pieni osa kuntoutustuelle päätyneistä henkilöistä palaa työelämään suurimman osan siirtyessä lopulta pysyväälle työkyvyttömyyseläkkeelle. Kuntoutustukiaika tulisi käyttää huomattavasti nykyistä paremmin hyödyksi työkyvyn palauttamiseksi.

2.

Kuntoutustukiaikana tarpeenmukaiseksi katsottuun kuntoutukseen osallistuminen on tehtävä velvoittavaksi ennen pysyvän työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä.

Terveyskeskusten osaamis- ja resurssivajeet vaikeuttavat erityisesti ilman työterveyshuoltoa olevien potilaiden työkyvyn arviointia ja ohjausta. Perusterveydenhuollossa tarvitaan tehokkaampaa työkyvyn seurantaa sekä neuvontaa työikäisille.

3.

Työttömille ja ilman työterveyshuoltoa oleville tulee tarjota enemmän tietoa ja ohjausta kuntoutuspalveluiden saamiseksi sekä niihin kiinnittymiseksi.

Sairauspäivärahalta tehokkaaseen työkyvyn palauttamiseen

Työeläkekuntoutuksen myöntämisen kriteerit ovat tiukentuneet 2020-luvulla työeläkevakuuttajien ratkaisukäytännössä. Nykyisillä kriteereillä ei päästä tarttumaan riittävästi nuoremmille ikäluokille ominaisiin työkyvyn ongelmiin eli ennen kaikkea mielenterveyden sairauksista kärsivien kuntoutukseen. Eläkemenon säästö sekä todettu sairaus, vika tai vamma säilyvät edelleen työeläkekuntoutuksen ehtoina.

1.

Muutetaan työeläkekuntoutuksen myöntökriteereistä työkyvyttömyyden uhkaa koskevaa määritelmää siten, että hakijalla todetun sairauden, vian tai vamman tulee todennäköisesti aiheuttaa ammatillisen työkyvyttömyyden uhan lähivuosina.

Pitkittyneiden sairauspoissaolojen osalta tarvitaan nykyistä tehokkaampaa yhteistyötä työntekijän, työnantajan ja työterveyshuollon välillä. Työsuhteessa olevan henkilön pitkittyneen sairauspäivärahakauden aikana 60 päivän tarkistuspisteessä henkilö ottaa yhteyttä hoitavaan lääkäriin ja lääkäri laatii B-lausunnon työkyvyttömyydestä ja kuntoutustarpeesta (kuntoutussuunnitelma).

2.

Työnantajia tulee velvoittaa laatimaan työkyvyn tuen toimintasuunnitelma viimeistään 60 päivän tarkistuspisteeseen mennessä, jolloin lääkärin laatiman kuntoutussuunnitelman tekeminen on tavoitteellisempaa työhön paluun osalta.

Työterveyshuollolla on ja tulee jatkossakin olla vahva rooli varhaisessa puuttumisessa. Työterveyshuollon varhaisen kuntoutuksen keinovalikoimaa tulee käyttää nykyistä laajemmin. Esimerkiksi työterveyshuollon työkokeilu on todella alihyödynnetty keino tukea työhön paluuta.

3.

Työterveyshuollon työkokeilun mahdollisuutta tulee selvittää ensisijaisesti varhaisimman vaiheen työhön paluun tukena ja selvittää mahdollisuus sen tarjoamiseen erityisesti ennen 150 päivän tarkistuspisteen täyttymistä.

4.

Lakia on päivitettävä, jotta työterveyshuollon työkokeilussa voi kokeilla omaa työtään ilman vaatimusta työtehtävien olennaisesta muuttamisesta tai erityisjärjestelyistä. Parhaimmillaan työterveyshuollon työkokeilusta muodostuu toimiva varhaisen vaiheen ammatillinen kuntoutusmuoto.

Merkittävin ongelma nykyisissä sairauspäivärahan tarkastelupisteissä on se, että 150 ja 230 päivän tarkistuspisteet ovat käytännössä vapaaehtoisia, kun tarkastelua tehdään vain "tarvittaessa". 150 ja 230 päivän tarkistuspisteisiin tarvitaan tiukemmat velvoitteet työterveyshuollolle, Kelalle ja työnantajalle.

5.

Kuntoutuksen ohjaamisen tehostamiseksi 150 ja 230 sairauspäiväraha-päivän tarkistuspisteen kohdalla Kela velvoitetaan ohjaamaan vakuutettua henkilöä aktiivisesti hakemaan työeläkekuntoutusta.

Kohti aktiivista kuntoutustukiaikaa

Kuntoutustuen eli määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen aikainen aktivointi tukee työhön paluuta ja tarpeenmukaiseen kuntoutukseen osallistumista. Aktivointia voidaan kehittää vain siten, että kuntoutustuen saajalla on voimassa oleva ja perusteellinen hoito- ja kuntoutussuunnitelma. Nämä suunnitelmat puuttuvat nykyisellään usein potilasasiakirjoista ja kuntoutustukiaika muodostuukin vain passiiviseksi sairauspoissaolon jatkamiseksi. Erityisen tärkeää kuntoutustuen aikaisen aktivoimisen lisääminen on nuorilla.

1.

Lääkärin B-lausunto veloitetaan sisältämään ajantasainen ja selkeä hoito- ja kuntoutussuunnitelma. Hoito- ja kuntoutussuunnitelman pakollisuus lain tasoisesti parantaa työhön paluun mahdollisuuksia kuntoutustukijaksolta, vähentää jatkoeläkkeiden määrää ja vahvistaa työelämäyhteyttä.

2.

Arvio kuntoutustarpeesta tulee tehdä säännöllisesti kuntoutustuen aikana ja jokaisella kerralla, mikäli kuntoutustuelle haetaan jatkoa.

3.

Mikäli kuntoutustuen aikana ammatillinen tai muu työkykyä edistävä kuntoutus katsotaan tarpeelliseksi, tulee lisätä tuen saajan velvoittavuutta osallistua tarpeenmukaiseksi katsottuun kuntoutukseen.

4.

Tarpeenmukaiseen työeläkekuntoutukseen osallistuminen on tehtävä velvoittavaksi ennen pysyvän työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä.

5.

Kuntoutustukeen tulee lisätä mahdollisuus kuntoutustuen kerta-luonteiseen vähennykseen, mikäli henkilö ei ole osallistunut hänelle tarpeenmukaiseksi katsottuun kuntoutukseen.

Työkyvyn ongelmista kärsivien työttömien tilanteeseen tulee tarttua

Suomessa on vähintään tuhansia henkilöitä, joiden sairauspäivärahakausi on päättynyt, mutta joilla on työkyvyn alenemaa. Tätä alenemaa ei kuitenkaan ole riittävästi, että heille muodostuisi oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen. Näiden henkilöiden etuudet ja palvelut eivät toimi riittävän hyvin, että työkykyä päästäisiin palauttamaan tai olemassa olevaa työkykyä hyödyntämään edes osittain.

1.

Pitkittyneiden sairauspoissaolojen seuranta ja ohjautumista kuntoutustoimenpiteiden piiriin säätelevää työterveyshuoltolain 30–60–90-sääntöä tulee kehittää huomioimaan itsensä työllistäjien ja työttömien ryhmät. Jäljellä olevan työkyvyn ja ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteiden selvittäminen tulee olla näiden ryhmien osalta perusterveydenhuollon vastuulla.

2.

Työttömät tulee integroida mukaan myöhäisempiin (150 ja 230 pv) sairauspäivärahakauden tarkistuspisteisiin. Käytännössä integrointi tarkoittaisi sitä, että sairauspäivärahan jatkuminen esimerkiksi 150 päivän jälkeen edellyttäisi terveydenhuollon arviota jäljellä olevasta työkyvystä ja kuntoutustarpeesta. Terveydenhuollon toiminnan tulee tehostua merkittävästi nykyisestä työkykyhaasteiden osalta.

3.

Hylkäävän työeläkepäätöksen saaneiden työttömien palvelutarve on suuri. Siksi hylkäävän työkyvyttömyyseläke- tai kuntoutusoikeuspäätöksen saaneiden työttömien työkyvyn arviointi ja muiden kuntoutusmahdollisuuksien suunnittelu perusterveydenhuollossa tulisi keskittää tietyille lääkäreille.

4.

Tilanteessa, jossa työeläkekuntoutus päättyy ja henkilö jää työttömäksi työnhakijaksi, pitää työeläkevakuuttajan laatima kuntoutussuunnitelma jatkossa pystyä välittämään työllisyyspalveluille.